

Б и д л и о ѿ е к а

„ П о ї л е д ѿ р е к о с в е ї а ”

к њ и ї а 33

Издавач захваљује
Покрајинском секретаријату за културу,
јавно информисање и односе са верским заједницама
АП Војводине на финансијској подршци
за објављивање ове књиге.

Корице
Настасја Писарев
Национална библиотека Аустрије, Беч

Copyright © 2025, Ђорђе Писарев

Copyright © 2025, за српски језик, за Србију и Црну Гору, АГОРА

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати, прештампавати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач по одредбама закона о ауторским правима.

БОРЋЕ ПИСАРЕВ

ШЕХЕРЕЗАДА И ПОКРАДЕНО ПАМЋЕЊЕ

есеји

ИСПОВЕДНА ПРОЗА И ПРОБЛЕМ ДРУГЕ КЊИГЕ

У поплави тзв. школа креативног писања, професори, који су углавном писци, мање или више успешни, и који успевају да до свог радног места стигну преко ухлебљења у легитимне, друштвено-јавне универзитете, или да, захваљујући околностима, „упадну” у приватне школе покренуте личним капиталом финансијера или парама разних отворено-затворених фондова чији интерес може бити разнолик, пошавши од политике, па преко ситног бизниса и приватне иницијативе до чисте економије и медијског задовољства, углавном полазе, у инструкцијама својим ученицима, од става да треба да се баве оним што најбоље познају. Дакле, да се баве собом и сопственим (искуственим) доживљајима. (Ако сте ово прочитали као упутство за писање исповедне прозе, нисте погрешили.)

Али, зар нисмо сви ми, врли љубитељи књиге, „обични читаоци”, прочитали већ толико мноштво и таквих књига које се баве искуственом садашњошћу, зар нам се није отворило толико и таквих обично-наших светова? Јесте, да напоменем пре него што кренем даље, сматрају многи да је

сваки живот важан, неиспричана прича, потенцијално уметничко дело, али, признајмо, може то да буде јако досадно... Ма колико били пожртвовани и пасионирани читаоци, нисмо ни свештеници ни психијатри, па да помажемо писцима-фрустрираним-пацијентима, нити је могуће да свака животна прича буде архетипска матрица.

Обично, борећи се са својим (креативним) демонима, савремени писци на почетку потенцијалне будуће каријере, у прву књигу стрпају грчевито јецајуће скандирање сопствене животне судбине покушавајући да од голих дневничких записа сачине чисту и лепу прозну творевину, али заправо готово сви заврше на исти начин – (пре)причавајући патетичне згоде које су често толико баналне да се слију у (величанствену) бујицу већ виђеног милион и милион пута, а разлику чини тек другачије именовање. Знамо, уосталом, да је за добар роман ипак потребно и мало маште – мало лажи и мало оправдане манипулације – а не само (досадног) обичног живота чиме сви можемо да се похвалимо. Све су наше (животне) приче једнако занимљиве-досадне, са тек покојом разликом коју чини понеко другачије име, али се не може променити људска судбина записана у коду рођење-живот-смрт јер то чини основни ДНК сировине.

Тако стижемо до „проблема друге књиге” мноштва савремених писаца који се јављају као у клишеу „печурке после кише”, али на исти начин већина од њих и ишчезава када их спрже први сунчеви зраци. Као да, и у литератури, присуствујемо садашњој брзој историји у акцији, на делу, где су историјске згоде убитачне или гротескно духовите, па чак и смешне, па се чини да је живот узбудљив и далеко од досадног. Али, сваког чуда за три дана! Тако смо, и на глобалном

нивоу, али и код нас, присуствовали феномену баш успешне „прве књиге”, јер су нови писци заиста имали шта да забележе о експесима савременог живота – читај: бурне историје – и то на сопственим искуствима. Али, баш као што је историја брза, брза су и њихова сећања и брзо се (по)троше. О чему да пишу у другој књизи кад нису (по)стигли да им се још понешто деси? Чувени и изразито успешни савременик, Карл Уве Кнаусгор, свој проблем је решио тако што никад и није престао да пише ту своју прву књигу. Једноставно је наставио да исписује извештај о сопственом животу слажући буљке и буљке страница и претварајући их у томове које можемо да читамо можда и захваљујући томе што Кнаусгор поседује непорецив дар да зна да пише, поштујући ритам, стил и језик уметничке прозе, чак и када нема о чему да пише. (Јер, што би његов живот био нешто посебно важан у односу на твој или мој?)

Читава најезда нових, младих или сада већ не тако младих писаца, чије књиге трају једну сезону углавном без шансе да икад буду обновљене, да преживе, сачинили су своја дела постављајући темељ на бурној и стресној историји, али шта сада? О чему да пишу, јер сада је дошло време да заиста покажу од каквог су материјала сачињени. Уколико се њихова књижевност хранила само савременом историјом, готово да су остали без материјала. А уколико су писци истинског дара, онда је свеједно чиме се хране њихове књиге: животом, инвентивношћу и имагинацијом, или само књижевношћу других писаца, биће успешни и можда заиста оставе неко дело за сва времена. Али, колико их има таквих?

Дакле, писци, а поготово ови „наши”, из региона, морали би да се поуздају „у се и у своје кљусе”, а не само у живу, несигурну и брзу историју времена у коме живе. Књига би ипак требало да потраје мало дуже.

ДАН КАДА ЈЕ ПОСЛЕДЊИ ПУТ ОБУО ЦИПЕЛЕ

Најбољи писац прича на енглеском језику данас; највећи живи приповедач; изванредни писац чије су главне особине блиставо видљиве... Овде је на делу врхунски таленат; Манро поседује њено неопрешиву приповеску моћ анализе, осећаја и мисли; читалајте само једну приповестку дневно, и доуспишите им да вас омађијају: оне су створене да читају; виртуозност, једноставност у вођењу приче, опширина њихове дијаманта, силина: све ово пристијаје Алис Манро; како да знамо када смо у власни уметности – врхунској таленти?... Са страница прича Алис Манро говори уметност... само су од неких констација књижевних критичара, ставова изнесених без резерве и оградe у највећим светским литерарним листовима и часописима.

Није први пут да говоримо о књигама нобеловке Алис Манро: „Бекства”, „Превише среће”, „Животи девојака и жена”, „Голи живот”, „Мржња, пријатељства, удварања, љубави, брак”, „Поглед са Единбуршке стене”, „Плес срећних сенки”, па збирка прича „Шта умишљаш ко си ти”... Није први пут да константујемо како је живот за њене јуна-

ке као воз који јури сулудом брзином, па негде, у непрегледним пустилинама Канаде, тј. југозападнoг Онтарија, на тренутак застане, без разлога, па опет лагано крене када се затечени путник томе најмање нада. Приче се одвајају, слој по слој, у чистим, готово примитивним исказима, готово као да смо устрептали ученици суочени са увек неизвесним усвајањем страног језика. Онда следи опаки ритам који „мирну” сторију претвара у минско поље, а папир са схемом посејаних мина канда је вешта динамиташица спалила на тихој ватри. Манро се чврсто држи линије демистификације онога што чини суштаство краткотрајног земног живота, дакле призора који се могу видети „успут”, с прозора приповедачког воза у труцкавом ходу: јер, „шта се то тамо крије?”

Приче су смештене на фарме, поред речних мочвара, у усамљене градове и нова предграђа Онтарија, и могу се читати као запажање оних „жестоких тренутака у којима, из слојева искуства које лежи чак и иза најобичнијих догађаја и живота, долази до откровења”. Оне откривају чисту, огољену поетику и приповедачку стратегију нобеловке која, у потрази за сопственим, стиже и до нашег „изгубљеног времена”. Ментални артефакти разбацани су на магловитом путу прошлости, баш као бледе утваре, које можемо, али и не морамо да приметимо. Ови су артефакти као кључеви читања, то јест спознаје, које треба уочити, па се онда, захваљујући њима, пребацити кроз време у дати тренутак и смејати се, ређе, или заплакати, од носталгије и туге, што је чешће. Није случајно већ примећено да Манро поседује прустовску моћ да анализира сензације и мисли.

(Невероватно је колика је сличност, пре свега на нивоу идеје, између приповести Манро и књиге која се код нас појавила сада већ давне 1996. у издању Матице српске и Издавачке књижарнице Зорана Стојановића. Реч је, наравно, што знају сви књижевни сладокусци, о позамашном аутобиографском запису чувене Маргерит Јурсенар „Лавиринт света”. Сећања на далеку прошлост сопствене фамилије, сећања која шапућу одговоре из чувеног зен коана који је и мото књиге Јурсенарове: Какво је било ваше лице пре него што су се срели ваш отац и ваша мајка?)

У причама Алис Манро прошлост је изједначена са садашњошћу, па се тако јунаци смештени у свом ванвременском континууму који наликује на измишљену Фокнерову Јокнапатофу, појављују и нестају: „Отац је чекао. Шупа му је била закључана, књиге више никад неће отворити, а сутрашњи дан биће последњи када је обуо ципеле.

Па, читајте Манро и закључите: да ли нас се све то тиче?

НОВИ СЕНТИМЕНТАЛИЗАМ

Набадајући успут, и то код само једног домаћег издавача (Лагуна), докони али и пасионирани читалац би могао да установи да постоји читава франшиза – углавном као поджанр љубавног романа – романескних приповести о књижарама и библиотекама, па тако и о књижаркама, тј. библиотекаркама. Само у последњих неколико година, а неке сигурно и испуштамо из вида, преведене су „Последња књижара у Лондону” Мадлин Мартин, „Мачак који је спасао књиге” Сосуке Нацукава, „Маламандер” Томаса Тејлора, „Мала књижара срећних крајева” Џени Колган, „Библиотекарка из Кентакија” Ким Мишел Ричардсон, „Књижевни клуб књигомрзаца” Гречен Ентони...

Углавном су, будимо искрени, у питању трансформисани негдашњи викенд-романи, да не кажемо „херц-романи”, али то је само класификација, а не квалитативна норма, тј. естетизована књижевна оцена. Можда необично звучи, показује се код овог малог феномена, ако му приступите с добром вољом, афирмативно и „од срца”, можда ћете се пријатно изненадити.

Јер, не мора „велика” књижевност да буде увек истинита, болна, грчевита и јецава, да вас п(р)отресе до кости и да

сваки пут када прочитате роман бар једном умрете мучени несагледивим болом и незаустављивом патњом. Некад је довољно и да штиво буде лепо и пријатно оку и срцу, занимљиво и необично, некад нежно, некад дирљиво, а некад откачено, иако можда не наликује на тзв. прави живот.

Признајем, готово никад нисам одушевљен када писац иде до краја и напише, на пример, да поред цесте лежи угнули коњ, сав у скорелој крви, док око њега лебде и зује ројеви црних кухних мува. Драже ми је уколико тај весељак, слуга и роб лепе књижевности, напише:

„Покрај пута, са репићем који је заборавила у бистрој барици, седела је покисла мачка и уместо да мјауче, говорила је 'ав, ав', зато што је та мала мачкица претходне ноћи сањала да је пас и сада никако да изађе из тог сна, поготово што јој се то баш свидело!”

Можда би неко, с пуним правом, могао да каже да је у питању лака литература, али – па шта? Морамо ли увек да читамо Џојса или Достојевског? Као што, уосталом, не морамо да гледамо неки неразумљиви француски филм који управо због тога, што би духовито карикирао Вуди Ален, стиче наводни култни статус; можемо, ваљда, себи дозволити да одгледамо франшизу „Повратак у будућност” или неки од наставака „Џуманџија” или, још боље, што зависи од сензибилитета, да још једном погледамо „Француски пољубац” или којигод већ меграјановски ведри, романтични филм. Не морамо баш увек да се правимо паметни, озбиљни и упућени па да слушамо Баха или (не дај боже судбинског) Густава Малера, могу и стари, добри Енималси или, нама још у времену ближи, Гриндеј да буду пожељна и врло угодна алтернатива. Дакле, зашто не бисмо себи дозволили

да (по)некад, у пријатном мраку удобног седишта у биоскопу, са кокицама у крилу, уживамо уз споменуте „Џуманци” или „Пирате са Кариба”, уместо да се у прохладној и неуротичној атмосфери позоришне сале занемеле пубlike мучимо гледајући трагичну судбину Антигоне или знојимо покушавајући да пронађемо филозофски смисао Бекетове и Јонескове драме.

Међу споменутим књижевним насловима мој фаворит је „Мала књижара срећних крајева”, иако у питању јесте трансформисани херц-роман, јер се са овом јунакињом најлакше идентификујемо (које волимо, рекао би Александар Тишма), а најближе оцени „књижевно вредно” је свакако „Мачак који је спасао књиге” (С. Нацукава). Неко од помених писаца покушава да испише „праву” приповест смештајући своју књижару (књижаре) у Лондон у време Другог великог рата, по коме Немци сеју разарајуће смртоносне бомбе, што чини Мадлин Мартин која се, не случајно, захваљује свим писцима свих књига које је икад прочитала: „Хвала вам што сте ми пружили бекство и знање, као и што сте ме обликовали у особу каква сам постала”. А Ким Ричардсон („Библиотекарка из Кентакија”) с правом подсећа да књиге могу бити уточиште у временима великих страдања.

Шта фали малом и хитром бекству из стварности? Шта фали лептирићима у стомаку док се, поистовећени са јунацима романа, провлачимо од авантуре до авантуре? Не морамо баш увек да плачемо свесни да смо осуђени на „долину суза” све док не истекне наше земно време.

ТЕОРИЈА О САВРШЕНОМ ФАЛСИФИКАТУ

Књижевност је моја права отаџбина, причао ми је не тако давно генерацијски колега, другар и баш успешан писац Владимир Пишталo. Не тако давно значи – док је још увек свој хлеб зарађивао као професор, али и као писац, делећи свој дан и своју ноћ на две половине, и на две домовине, а књиге су му биле, што би рекао уважени мајстор Павић, како заувек, тако и за дан више:

„Пола сам је наследио, а пола сам је сам створио, онако као што ласте и пауци праве своју кућу. Пошто четири месеца живим у Србији, а осам у Америци, некад изјавим да ја ’у просеку’ живим у авиону. Али на небу не можете живети. Зато сам на средини Атлантског океана покушао да потражим неко острво на коме могу да живим. Мапа нам показује само плаво пространство воде. Тамо острво не постоји. Могао бих ја да створим једно и да га додам ’Енциклопедији имагинарних места’. То острво бих могао населити животињама из ’Енциклопедије имагинарних бића’. Свестан сам да је неке појаве симпатичније замишљати него живети с њима. Питам се да ли би ми сметали кентаури и

сирене и грифони? Имао бих тамо једну Сибилу. То знам. Свиђају ми се Сибиле. На гранама би седели тукани. Свиђају ми се тукани. На том острву, на геометријској средини између Србије и Америке, на којој ја у просеку живим, био бих и Робинзон и Петко, свој Просперо и свој Калибан...”

Постоје ли више лица истине, више личности, постоји ли креативна шизофренија природе, човека, па тиме и писца? Постоје ли, морам се питати, више од једног Владимира Пиштала?

Пекић је, и то је сјај дијаманта који спонтано додаје светлцу вредност и Пишталовом роману, за своју „Атлантиду” тврдио да је доследан антрополошки епос немогућ, као што није могућ човек као такав. Човек као такав увек је, учио нас је сјајни Пекић, барем у књижевности, овај или онај – лик. У његовом случају, писца фасцинираног и америчком историјом, то је био извесни Џон Карвер, потомак енглеских пуританаца који су на једрењаку „Мејфлауер”, године 1620. као први досељеници ступили на тле Америке. Када је реч о мајстору Павићу, који сјајем брушеног дијаманта даје нову светлост Пишталовој драгоценој огрлици, неизбежно је размотрити, бар на нивоу идеје, и теорију о савршеном фалсификату.

Ко је заправо написао „Пему о три света” питање је које би се могло поставити, баш што је постављено и деценијама раније, када се у „Књижевној речи” појавила прича „Изабраник” коју је потписао Павић. Да ли он то беше признао да је прича, коју је по свему судећи написао Пиштало, заправо његова? Могао би и Пиштало – који је до славне победе пристигао кљуцајући серијом, рафалом увезаних наративних фрагмената, баш као што завереници и хајдуци

и вешти ускоци то чине, управо том серијом тихих, смрто-носних напада освајајући наизглед неосвојиву тврђаву читалаца – сада да призна да је „Песму о три света” написао Павић, смештајући је у виртуелни простор споменуте „Ен-циклопедије имагинарних места”, баш зато да би Пиштало могао да је преузме. Тако би се могла обрнути прича па би претпоставка била да се у чудноватом, невероватном обрту списатељске стварности Пекић и Павић нађу уз чашу првог поподневног вискија, и седећи у дубоким фотељама полум-рачног, искључиво мушког „Клуба Мајстора списатеља освајача Светова”, причају о старим пустоловним данима када је Пекић нахрупио силно као моћни талас, брзо и не-умитно попут цунамија, а Павић победничком стратегијом лепих слика са тајновитим сенкама што као чаробни плашт обавије и скрије читаоца, узимају Пишталов нови роман, па га мало прелистају. Хеј, кажу, ово ни ја не би урадио дру-гачије!

Постоје ли, на крају, читаоци са само једним лицем? Или је у сваком од нас, шизофреним какви већ јесмо у вре-мену са (бар) троструким истинама, скривено по неколико личности... Уколико је тако, онда су сва три моја лица-чита-оца, ипак, задовољена прозном творевином „Песма о три света” Владимира Пиштала; једно сам оставио да ужива у његовим животним, а друго у литерарним мистификација-ма, трећег у поновном ишчитавању књига Павића и Пе-кића.

Јер, у сва три виђена света књижевност је Пишталова отаџбина.

ЕКОЛОШКИ РОМАН: ДОБРА ИЛИ ЛОША ЗНАМЕЊА?

Свемир је постао хладан и равнодушан, а Земља пренасељена, на ивицама еколошке и енергетске катастрофе, огрезла у масовну беду, локалне ратове (који не искључују и тактичке нуклеарне ударе) и баснословно богатство корпорацијских врхушки које у обичној и виртуелној стварности контролишу масе; свет је контрадикторан, хаотичан, злобан, помахнитао, хистеричан, надрогиран, луд и незаинтересован за општу добробит једнако као што је незаинтересован за своју будућност... пише наш врсни зналац (научне) фантастике Илија Бакић у књизи „Вилијам Гибсон или фрагментарни поглед на кибер-панк”. Но, кибер-панк више није научна фантастика. Станишта и дешавања из романа споменутог Гибсона поодавно су постали део стварности, претворивши се, од фантастичног, у огољени, нови прљави реализам.

Могло би се тако констатовати и да смо књиге сјајног Вонегата, својевремено, читали као псеудифантастику, али овај постмодернистички писац, култни аутор 20. века, често је „потурао” атмосферу о тешком загађењу наше планете

иако његови јунаци нису одбијали да једу масне и јаке „доручке за шампионе”, а двојица литерата блиских нама и нашем времену, Тери Прачет и Нил Гејман, умели су да нам предоче, на пример у „Добрим знамењима”, опасан отпад сервиран у корпорацијским ресторанима брзе хране. У мом роману „На Месечевом мосту” тигрић угине отрован пестицидима па тигар-отац баца клетву на људски сој и стиже пошаст короне, а у „Граду” Клифорда Симака долази до менталног загађења; припадници људске врсте губе мотивацију за даљим опстајањем на Земљи, па се разилазе диљем свемира и светова који опстојавају у паралелним универзумима, или се предају вечном сну замрзнути у својим прашњавим градовима прекривеним непробојним куполама. На опустелој Земљи окончава се ера Људи, а животворну бакљу преузимају Пси, Мрави и Роботи.

Док гледамо бомбама спржене крајолике Украјине и Газе, свесни смо да се наше време ничим посебно не истиче у тзв. историји Планете. Било је бомби и код нас, сећамо се нажалост, али некеме (нама) је запала та невоља; генерације пре нас су имале Други рат, пре тога Први и, на пример, шпанску грозницу. Да идемо уназад? Пропаст Планете, захваљујући људској неразумности, почела је заједно са њеним просперитетом; што већи напредак и прогрес, већа је и бржа и деградација, осипање, ентропија која ће, како изгледа, довести цивилизацију до њеног краја. Али, није ово кукање над судбином (не само) људске цивилизације, него практично питање: шта је улога писца? Треба ли ипак да се посвете, у већој мери, исписивању „еколошких романа”? Је ли то уопште теоријски подржано, каква би ту требала професорско-критичарска логистика? Или је довољно

држати се оног старог, провереног, доброг: ако је роман вешто и зналачки написан, то је довољно за траг у времену, па колико га буде, најмање је важно како ћемо га крстити. (Уколико за роман можемо да устврдимо да је реалистички или егзистенцијалистички, зашто не би могао да буде и глобалистички, или еколошки?) Уколико је вешто написан, уколико је добар, то је битно за саму књижевност, а не како је дело „крштено”.

Сигурно је да нико неће платити да би видео смртоносни отпад као јунака, делфина који остаје без даха изгубљен у тонама пластичног ђубрета, галебове на смрт умазане сировом нафтом, хемикалијама затрована јата риба чији су бели стомаци уперени пут тамног неба. Место убиства није туристичка атракција, чак ни уколико је убица туристички водич, сигурно би то прокоментарисала и Агата Кристи, само да се тога досетила. Истина је да шта год урадили, писци неће променити свет. То је залудна мисија, па тако ни (освешћени) аутори еколошких романа нису успели јуче, не успева им данас, а неће им успети ни сутра да спасе планету Земљу. Али, додаће бар још један трајан белег у времену, реч која ће сведочити: били смо.

Јесмо?

ДО БЕТЕЛГЕЗА, ДО СНА И ДАЉЕ

Пловили смо данима према Западу, сунце је било скривено иза облака, а у нашим главама је бучало и пенило одсутно, коначно сазнање да би тако можда могла да изгледа и смрт, која траје без краја, и следује без милости и избора свакоме од нас. Кувари више и нису спремали храну, а чак су и елегантни крупнјије зауставили светлוצаве зујеће точкове на хладовитим столовима прекривеним чојом и, у тишини, дуго одбијали димове из црних, танких цигарета. Није се могао чути ниједан крик птице, чак ни зуј залуталог инсекта или звиждук веселог поветарца, написао је Мики Шепард у „Станици за лов на китове”.

У причама егзотичних/езотеричних фикција описи и привид објективног извештаја – изјава, писмо, запис, дневник... – основа су наративног тока и у зависности од намере и вештине аутора сама су срж дела које је углавном мањег обима, од кратке приче до новеле, и често антологијске вредности. Без премца, а и као светионик-водиља како за читаоце тако и за писце, може да послужи непревазиђено дело „Авантуре Артура Гордона Пима” великог мајстора Едгара Алана Поа, новела којој се нема ни шта одузети нити шта додати у њеној довршеној савршености. Још један америч-

ки писац, Конрад Ајкен, успео је да превазиђе стандарде и остави беспрекорну причу „Господин Аркуларис”, у којој сејући детаље и творећи атмосферу офарбану благом језом свакодневице шаље, такође, свог јунака на крстарење бродом „Поларис” пут поларних тмина окованих ледом и зимом. То је заправо други одабрани моменат добро освешћених писаца који су свесни да је у модерном свету „проблем” настао тиме што је свет већ дуго и коначно откривен, па се „нови континенти” морају тражити у непознатим пределима који своје наводне тајне скривају испод површине ледом окованих морских површина (сна).

Управо овај моменат Непознатог, које је могуће само тамо где још увек није успео да стигне радознали становник Земље, човек, јунак коме је већ тако добро знана планета на којој с мање или више успеха опстаје хиљадама година, на далеке половине оковане ледом и снегом, најважнији је елемент који је искористио још један амерички аутор, хорор-мајстор Хауард Филипс Лавкрафт (1890–1937) у новели „У планинама лудила”, која се недавно појавила на српском издавачком тржишту (Чаробна књига). Сама вредност овог бриљантног литерарног дела појачана је начином презентације. У питању је књига са фантастичним илустрацијама које нас враћају у свет маште, богатим, колоритним илустрацијама које потписује Франсоа Баранже, цртач који је радио на стварању филмова о Харију Потеру, као и на „Борби титана” и „Лепотици и звер”, а прсте је умешао и у видео-игре „Heavy Rain” и „Beyond: Two Souls”. И није чудо што у дело класика попут Лавкрафта, а још више временски удаљеног Поа, агресивно наступају и продукти нашег времена, жанровске серије и филмови који обрађују језови-

та створења ископана испод површине мистериозне ледене пустоши, чудовишта из старих времена, или створења ко зна када пристигла из немих тмина далеких галаксија; филмови са тајанственим убицама из пространстава космоса језовите атмосфере са пуно крви и натприродног. (Виђали смо то и у раније, у серијама попут „Досијеа Икс”, а и у овом трену са нестрпљењем се ишчекује нова сезона франшизе „True Story”, са Џоди Фостер, која се бави мистериозним убиствима на Аљасци.)

Али дајте нам времена, мислио је господин Аркуларис, дајте нам времена, и донећемо из пространстава Млечног пута, када се вратимо натраг кући поред Бетелгеа, ноћно иње из ванвременског света.

Ако се вратимо.